

Perspektívy vývoja zahraničnoobchodnej politiky EÚ voči krajinám Východného partnerstva v kontexte vzťahov s Ruskou federáciou*

Abstrakt:

Východné partnerstvo (EaP) je relatívne nová iniciatíva v rámci Európskej susedskej politiky. EÚ pomáha partnerským krajinám v ekonomických i politických reformách a ponúka im lepší prístup na vnútorný trh EÚ a ekonomickú integráciu vo forme rozšírených a komplexných dohôd o voľnom obchode ako súčasťou nových asociačných dohôd. Obchodná liberalizácia a ekonomická integrácia sú priority zahraničnoobchodnej politiky EÚ voči EaP, ohrozujú ich však plány Ruska prehĺbiť integráciu v eurázijskom priestore. Ďalšie smerovanie obchodnej politiky EÚ bude ovplyvnené výsledkami summitu EaP z novembra 2013, ako aj následnými udalosťami na Ukrajine. Zámerom príspevku je poukázať na ciele zahraničnoobchodnej politiky EÚ voči EaP, zhodnotiť perspektívy vytvorenia zóny voľného obchodu v kontexte integračných ambícií v eurázijskom priestore a vzájomnej spolupráce s Ruskom.

Kľúčové slová:

Východné partnerstvo, EÚ, DCFTA dohody, Ukrajina, Rusko, eurázijské integračné ambície

V máji 2009 sa v Prahe uskutočnil prvý, ustanovujúci summit novej regionálnej iniciatívy v rámci Európskej susedskej politiky (European Neighbourhood Policy, ENP) – Východného partnerstva (Eastern Partnership, EaP). Prostredníctvom nej sa Európska únia snaží pomáhať šiestim susedným krajinám (Ukrajina, Moldavsko, Bielorusko, Gruzínsko, Arménsko a Azerbajdžan) v ich ekonomických, politických, demokratických reformách, ponúka im možnosť lepšieho prístupu na svoj vnútorný trh, politickú asociáciu, ekonomickú integráciu a uľahčenie mobility, resp. pohybu osôb. Zámerom Východného partnerstva nie je rozširovať členskú základňu EÚ, hoci niektoré partnerské krajiny členstvo v EÚ deklarujú ako svoj cieľ, ide predovšetkým o posilnenie vzájomných väzieb EÚ s partnerskými krajinami nad rozsah existujúcej spolupráce v rámci ENP.

Iniciatíva sa stala dôležitým nástrojom politického, ekonomického i právneho približovania sa susedných krajín k EÚ. EÚ sa vo vzťahu k nim snaží hlavne o prenos svojich hodnôt a štandardov, vzájomné zblížovanie kľúčových politik, podporu stability, demokratického vývoja a zaistenie bezpečnosti vo svojom susedstve. Na druhej strane, pri pokroku v reformnom úsilí a prenosu európ-

* Príspevok je súčasťou vedeckého projektu VEGA 1/0391/13 Význam tretích krajín pre strategické rozvojové zámery EÚ v pokrízovom období (s implikáciami pre slovenskú ekonomiku). Text bol aktualizovaný ku koncu apríla 2014.

ských hodnôt získavajú krajiny EaP možnosť väčšej participácie na vnútornom trhu EÚ. Tým sa spĺňa hlavný princíp fungovania EaP – kondicionalita, resp. podmienenosť, čiže ponuka „viac za viac“. V závislosti od pokroku a dosiahnutej rýchlosti politických a ekonomických reforiem im EaP ponúka nové usporiadanie vzájomných vzťahov s EÚ, dohody o voľnom obchode, postupnú liberalizáciu vízovej povinnosti a mnohostranný základ pre diskusiu.

Východné partnerstvo má pre EÚ významné miesto vo viacerých oblastiach. Realizuje sa tak na bilaterálnej, ako aj na multilaterálnej úrovni. Lídri EÚ a partnerských štátov sa stretávajú každé dva roky na spoločných summitoch, tretí sa uskutočnil v novembri 2013 vo Vilniuse. Hlavným nástrojom spolupráce na multilaterálnej úrovni EaP sú štyri tematicky zamerané platformy vzájomnej kooperácie ako demokracia, dobré vládnutie a stabilita (problematika volebných štandardov, slobody médií, boja proti korupcii, spolupráca v oblasti súdnictva, polície, bezpečnosti atd.); ekonomická integrácia a konvergencia s politikami EÚ (sociálno-ekonomický vývoj, boj proti chudobe, spolupráca v oblasti malých a stredných podnikov, v oblasti obchodu a s obchodom súvisiacej regulačnej aproximácie, v oblasti životného prostredia a zmien klímy); energetická bezpečnosť (aproximácia regulačného rámca EÚ, rozvoj ropovodných, plynovodných a elektrizačných prepojení, diverzifikácia energetických dodávok, energetická efektívnosť a využívanie obnoviteľných zdrojov energie); medziľudské vzťahy a kontakty (spolupráca v oblasti kultúry, vzdelávania, výskumu a vývoja, podpora mimovládnych organizácií a občianskej spoločnosti). Stretnutia v rámci tematických platforiem sa konajú minimálne dvakrát ročne na úrovni vyšších štátnych úradníkov zaoberajúcich sa prácou na reformách v príslušných oblastiach.

Na dvojstrannej úrovni berie EaP do úvahy špecifiká a potreby Ukrajiny, Bieloruska, Moldavska, Gruzínska, Arménska a Azerbajdžanu, a preto sa riadi aj princípom diferenciacie. Ku každej z nich pristupuje individuálne, pričom si stanoví vlastné priority vo vzťahu k ekonomickému či politickému približovaniu sa k EÚ. Napĺňanie cieľov EaP je obmedzované rozdielnymi pozíciami, ambíciami a postojmi jednotlivých partnerských krajín. Najvyššie ambície v rámci iniciatívy EaP prejavujú Ukrajina, Moldavsko a Gruzínsko. Naopak, Bielorusko je veľmi špecifické, pokiaľ ide o celkový postoj, vzťah a spoluprácu s EÚ. Vyžaduje podporu zo strany EÚ v niektorých oblastiach, avšak odmieta akékoľvek zasahovanie do vlastného politického režimu.

Prioritou zahraničnoobchodnej politiky EÚ voči EaP je otázka obchodnej liberalizácie a ekonomickej integrácie. Tento cieľ je však ohrozovaný postojom Ruskej federácie, ktorá sa takisto snaží o prehĺbenie integrácie s krajinami EaP (najmä s Ukrajinou) v rámci integračných projektov v eurázijskom priestore. Rusko sa svojimi euroázijskými integračnými ambíciami snaží čeliť konkurenčným tlakom zo strany západnej Európy a stále silnejúcej Ázie, resp. ázijsko-pacifického regiónu (najmä Číne a USA).

Cieľom príspevku je poukázať na ciele zahraničnoobchodnej politiky EÚ voči EaP, zhodnotiť perspektívy vytvorenia zóny voľného obchodu EÚ s krajinami EaP v kontexte integračných ambícií v eurázijskom priestore a vzájomnej spolupráce s Ruskom.

1. Východné partnerstvo v rámci zahraničnoobchodnej politiky EÚ

Model Východného partnerstva vytvára dlhodobý strategický rámec vzťahov EÚ s partnerskými krajinami, jeho cieľom je vytvorenie strategického partnerstva medzi nimi. Vychádza zo zásad susedskej politiky EÚ, nadväzuje na existujúce bilaterálne dohody dojednané medzi EÚ a partnerskými krajinami, ako aj na akčné plány¹, ktoré boli uzavreté v rámci ENP. Zahraničnoobchodná politika EÚ (ZOP EÚ) voči krajinám EaP je realizovaná prioritne na bilaterálnom prístupe. Obchodné a hospodárske vzťahy sú riadené ustanoveniami dohôd o partnerstve a spolupráci² (Partnership and Cooperation Agreement, PCA), založených na režime najvyšších výhod.

Prioritou ZOP EÚ v rámci EaP je obchodná liberalizácia a prehĺbenie ekonomickej integrácie na úrovni zóny voľného obchodu. Tento cieľ je vyjadrený v ponuke nových zmluvných rámcov. Bilaterálny zmluvný rámec medzi EÚ a krajinami EaP by mal byť posilnený asociačnými dohodami, ktoré nahradia dohody PCA, vytvoria užšie väzby a povýšia vzájomné vzťahy na kvalitatívne vyššiu úroveň (bez priamej ponuky na členstvo v EÚ). Umožnia prístup na trh partnerskej strany, čím vytvoria ďalšie príležitosti na rozvoj obchodu, hospodárskej spolupráce a zároveň podpora politickú stabilitu. Mali by pokrývať celú oblasť obchodu vrátane obchodu s energiami, oblasť vzájomných investícií, pričom ich hlavným cieľom bude čo najväčšia liberalizácia vzájomného obchodu vo forme posilnených obchodných dohôd, tzv. rozšírených a komplexných dohôd o voľnom obchode (Deep and Comprehensive Free Trade Agreements, DCFTA) ako súčasť asociačných dohôd.

Koncept DCFTA dohôd tvorí hlavný prvok ZOP EÚ voči EaP a vo svojej podstate je v obchodnej politike EÚ relatívne nový. Predstavuje hlavný nástroj ekonomickej integrácie ponúknutý v rámci EaP i susedskej politiky EÚ. Dohody DCFTA sú založené na formáte bilaterálnych dohôd o voľnom obchode novej generácie, ktorých uzatváranie patrí medzi priority ZOP EÚ naznačené v obchodnej stratégii Globálna Európa z roku 2006 a ďalej potvrdené v obchodnej časti stratégie Európa 2020. EÚ na ne kladie dôraz z viacerých dôvodov. Ich charakteristikou je,

¹ Akčný plán v rámci ENP je vypracovaný pre každú krajinu EaP s výnimkou Bieloruska.

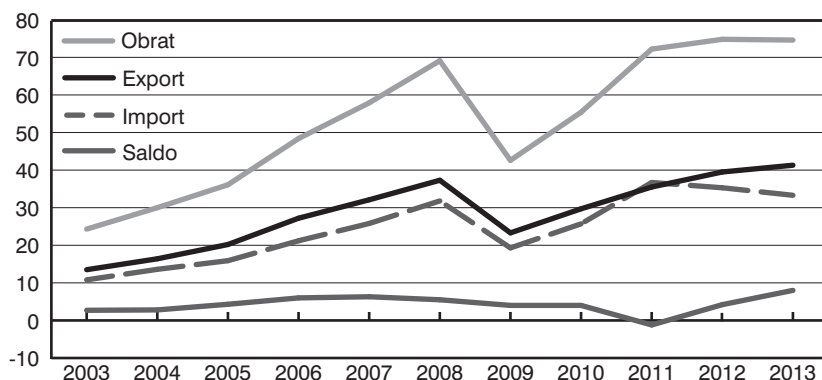
² Okrem Bieloruska, keďže PCA dohoda dohodnutá v roku 1995 nebola vzhľadom na nedostatok rešpektu k demokracii a ľudským právam v krajine ratifikovaná zo strany EÚ. Vzájomné vzťahy sú tak stále upravené Dohodou o obchode a spolupráci z roku 1989.

že okrem liberalizácie vzájomného obchodu s tovarom zahŕňajú aj liberalizáciu obchodu so službami, priame zahraničné investície, zosúladenie procesov verejného obstarávania, odstraňovanie netarifných prekážok obchodu, harmonizáciu štandardov a noriem, otázky ochrany duševného vlastníctva, tj. idú nad rámec pravidiel vyjednaných na multilaterálnom základe vo WTO. Bilaterálne dohody o voľnom obchode sa rýchlejšie vyjednávajú, navyše umožňujú pokrývať viacero oblastí a zároveň sú významné z geopolitického hľadiska. Na strane druhej, majú svoje limity spočívajúce v tvorbe diskriminácie voči nezúčastneným krajinám, väčšinou však ide o krátkodobý efekt, nemožnosť vyriešenia niektorých systémových otázok (antidumping, pravidlá pôvodu) či komplikáciu obchodného prostredia z dôvodu tvorby siete vzájomne nesúvislých (na seba nenadväzujúcich) pravidiel (Liargovas, 2013: 22).

Prostredníctvom obchodnej politiky sa EÚ snaží podporovať hospodársky rozvoj v postsovietskom regióne. Dohody DCFTA sú časťou širšieho balíčka politik EÚ v rámci ENP, prijatých ako odpoveď na demokratizačné procesy v krajinách východnej Európy a Južného Kaukazu, ktorý zahŕňa technickú pomoc pri demokratizácii, spoluprácu pri aproximácii legislatívy, regulačných štandardov, uľahčovanie mobility ľudí, správu hraníc (Dreyer 2012: 25). Podstata týchto dohôd je jednak ambiciózna, no zároveň náročná – jej naplnenie závisí najmä od úsilia samotných partnerských krajín, do veľkej miery od politickej vôle a administratívnej kapacity pokiaľ ide o včasnú a presnú implementáciu všetkých opatrení (Liargovas 2013: 21).

V dlhodobom horizonte by mali viesť k vytvoreniu siete dohôd o voľnom obchode, ktoré uľahčia partnerským krajinám prístup na trh EÚ, pričom by sa mohli stať aj podnetom na vytvorenie susedského hospodárskeho spoločenstva po vzore Európskej hospodárskej oblasti (Cihelková 2011: 58).

Krajiny Východného partnerstva nepatria medzi významných obchodných partnerov Európskej únie, ich podiel na vonkajšom obchode EÚ s tovarom predstavuje len 2,1 %. Vzájomný obchod však rástol významným tempom, napriek poklesu v súvislosti s globálnou hospodárskou krízou v roku 2009. V období desiatich rokov (od 2003 do 2013) sa zvýšil viac ako trojnásobne, a to z 24,3 mld. eur na 74,6 mld. eur. S výnimkou v roku 2011 zaznamenávala obchodná bilancia EÚ prebytok, pričom najvyšší dosiahla v roku 2013 v hodnote 8 mld. eur. Export z EÚ do krajín EaP v roku 2013 zaznamenal rekordnú hodnotu 41,3 mld. eur, čo proti roku 2003 znamená viac ako 3-násobný nárast. Celkovo sa vývoz do týchto krajín na celkovom vývoze EÚ podieľa iba 2,4 %. V oblasti dovozu do EÚ za rok 2013 a 2012 bol zaznamenaný mierny pokles v porovnaní s predchádzajúcim obdobím, takisto mierne poklesol aj podiel krajín EaP na celkovom dovoze do EÚ. Blížšie údaje dokumentuje graf 1.

Graf č. 1: Vývoj obchodných vzťahov EÚ s krajinami EaP (mld. eur)

Pramen: Vlastné spracovanie na základe údajov Eurostatu (2014).

Najväčší podiel na obchode s krajinami EaP má Nemecko, ktoré sa na exporte do EaP krajín podieľa až 24 %. Nasledované je Talianskom, ktoré zasa dominuje importu z krajín EaP (27 % importu) a Poľskom (Eurostat 2013). Na strane druhej, najväčším obchodným partnerom EÚ z krajín Východného partnerstva je Ukrajina, ktorá tvorí viac ako polovicu obchodného obratu EÚ s krajinami EaP (58 % exportu a 41 % importu). Ďalej je to Azerbajdžan (takmer 1/4 obchodu s EaP) a Bielorusko (s podielom 16 %). Avšak podiel partnerských krajín na celkovom zahraničnoobchodnom obrate EÚ je veľmi nízky – Ukrajina 1,4 %, Bielorusko 0,5 % a Azerbajdžan 0,2 % (Eurostat 2014). Najväčší prebytok obchodnej bilancie dosahuje EÚ v obchode s Ukrajinou (10,1 mld. eur v roku 2013). Naopak, obchod s Azerbajdžanom ako jedinou z krajín EÚ vytvára deficit v obchodnej bilancii EÚ (10,4 mld. eur v roku 2013) (Eurostat 2014).

Stupeň pokroku vo využívaní výhod v rámci obchodnej politiky EÚ je zo strany jednotlivých partnerských krajín rôzny. S výnimkou Bieloruska všetky krajiny EaP rokujú, resp. ukončili rokovania o asociačných dohodách. Začatie rokovaní o dohode DCFTA je podmienené členstvom partnerskej krajiny vo WTO. Ukrajina bola dlho najpokročilejšou partnerskou krajinou, s ukončenými rokovaniami o asociačnej dohode aj DCFTA. Dobešli ju však Gruzínsko a Moldavsko, ktoré na treťom summite EaP vo Vilniuse koncom novembra 2013 parafovali asociačné dohody vrátane DCFTA.

Politická, obchodná i hospodárska orientácia jednotlivých krajín EaP je zároveň do značnej miery ovplyvňovaná postojom Ruskej federácie, ktorá snahu EÚ v danom regióne vníma ako zasahovanie do priestoru svojho „blízkeho zahraničia“.

Ukrajina je najvýznamnejším partnerom EÚ z krajín EaP, zároveň však aj najkontroverznejším. Predstavuje obrovský hospodársky potenciál z hľadiska veľkosti trhu, bohatstva prírodných zdrojov, rozlohy úrodnej černozemnej pôdy, lacnej i kvalifikovanej pracovnej sily, energetickej prepravnej infraštruktúry, strategickej geografickej polohy (spája EÚ s Ruskom) a geostrategickej pozície (stret záujmov EÚ, Ruska aj USA). Na strane druhej, ekonomická situácia Ukrajiny je veľmi slabá, podporným problémom je nestabilná politická situácia a historické „dedičstvo“ (z čias Sovietskeho zväzu) prejavujúce sa v pretrvávajúcej politickej i hospodárskej závislosti od Ruska. Záujem EÚ o prehĺbenie spolupráce a integrácie s Ukrajinou vzrástol najmä po prijatí Ukrajiny do WTO v roku 2008, keď sa otvorili aj rokovania o dohode o voľnom obchode. V roku 2009 bola prijatá tzv. asociačná agenda (ako náhrada akčného plánu v rámci ENP), ktorá sa stala základom na otvorenie rokovaní o asociačnej dohode. Napomáha procesu posilňovania obchodnej, hospodárskej i politickej spolupráce. Rokovania o asociačnej dohode boli uzatvorené na technickej úrovni v októbri 2011 a samotný text bol parafovaný v roku 2012. Asociačná dohoda s Ukrajinou je podobná prístupovým dohodám EÚ, Ukrajina sa v nej prihlasuje k spoločným hodnotám EÚ, politickým záväzkom a aj k harmonizácii národnej legislatívy s európskou v 31 sektorových politikách (napr. energetika, doprava, ochrana životného prostredia, spolupráca s malými a strednými podnikmi, priemysel, sociálny rozvoj, ochrana spotrebiteľa, vzdelávanie, kultúra atd.). Táto dohoda je svojím obsahom a typom podobná dohode o Európskom hospodárskom priestore, ktorá Nórsku, Lichtenštajnsku a Islandu zaručuje účasť na jednotnom trhu EÚ (s obmedzeniami). Na rozdiel od tejto však asociačné dohody v rámci EaP nedávajú možnosť vetovať novú európsku legislatívu (Duleba 2012).

Asociačná dohoda s Ukrajinou je zameraná na podporu kľúčových reforiem, hospodársky rast a sektorovú spoluprácu, mala by byť spoločným záväzkom k trvalému partnerstvu založenému na spoločných hodnotách, predovšetkým pokiaľ ide o demokratické a právne princípy, dobré riadenie, rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd. Po nadobudnutí platnosti dohody sa Ukrajina zaväzuje k automatickému a postupnému (v priebehu 2 až 10 rokov) preberaniu legislatívy EÚ (EEAS 2012). Pre Ukrajinu to bude znamenať výrazné prispôbenie sa normám a hodnotám EÚ, až z takmer 80 %. Osobitnou časťou tejto dohody by mala byť dohoda o voľnom obchode – DCFTA, ktorá stanovuje prechodné obdobie a harmonogram postupného otvárania sa jednotného trhu EÚ Ukrajine a naopak.

Asociačná dohoda vrátane dohody DCFTA mala byť podpísaná na summite EaP vo Vilniuse, avšak prezident V. Janukovyč ešte predtým rozhodol pozastaviť proces vedúci k podpisu. Dôvodom bola nevyhnutnosť konsolidácie vzťahov medzi Ukrajinou a Ruskom, ako aj ďalšími štátmi Spoločenstva nezávislých štá-

tov³. Napriek tomu zostáva Ukrajina stále otvorená ekonomickej integrácii s EÚ (RIA Novosti 2013a), no naplneniu tohto zámeru však bráni prílišná závislosť od obchodných, ako aj energetických väzieb na ruský trh. Pozastavenie asociačného procesu s EÚ poskytuje výhodu Rusku, ktorého cieľom je integrácia Ukrajiny do jeho integračných projektov, pričom na rozdiel od EÚ nevyžaduje prísne politické i ekonomické reformy.⁴ Avšak odmietnutie podpisu asociačnej dohody vyvolalo vlnu dlhotrvajúcich protestov, spustilo krízu, viedlo k zmene vlády a vyhroteniu bilaterálnych vzťahov s Ruskom, ktoré viedlo až k odčleneniu a následnému pripojeniu ukrajinského polostrova Krym k Ruskej federácii. Ukrajina ale naďalej zostáva v pozícii medzi EÚ a Ruskom a v trende „hry na obe strany“, hoci nová vláda zaujala jasný proeurópsky smer, čo sa prejavilo aj podpisom politickej časti⁵ asociačnej dohody s EÚ v marci 2014. EÚ tiež v snahe pomôcť stabilizovať ekonomiku Ukrajiny zaviedla voči nej jednostranné preferenčné zníženie, resp. odstránenie ciel na väčšinu priemyselných (94,7 % exportu) aj poľnohospodárskych produktov (82,8 % exportu). Tieto opatrenia sú dočasné – do 1. novembra 2014, dovtedy sa očakáva podpis dohody DCFTA (European Commission 2014).

S Moldavskom EÚ otvorila rokovania o asociačnej dohode v roku 2010, vo februári 2012 aj o jej obchodnej časti, DCFTA dohode. V polovici roka 2013 boli rokovania ukončené a obe dohody boli parafované v novembri 2013 na summite vo Vilniuse. Európska únia je pre Moldavsko najväčším obchodným partnerom, na exporte aj importe je jej podiel 40 % (Redeke-Giucci-Lupusor 2013: 2), po Rusku a Ukrajine. Okrem určitých poľnohospodárskych výrobkov poskytuje EÚ preferenčný prístup pre moldavských exportérov na svoj trh prostredníctvom jednostranných preferencií.

Gruzínsko je ďalšou krajinou, s ktorou EÚ parafovala asociačnú dohodu na summite v novembri 2013. Pridruženie k EÚ je deklarované ako hlavný cieľ zo strany gruzínskych predstaviteľov, pričom sa zaviazali podpísať asociačnú dohodu už v roku 2014 (kas.de 2013). Snahy Gruzínska o integráciu do euroatlantických štruktúr zosilneli po vojenskom konflikte s Ruskom v auguste 2008, po ktorom Rusko uznalo samostatnosť územia Južného Osetska a Abcházska. Vzťahy s Ruskom aj napriek určitému zlepšeniu zostávajú stále napäté, k čomu prispieva aj účasť Gruzínska v EaP.

Čo sa týka Arménska, EÚ je jeho najväčším obchodným partnerom s podielom okolo 30 % na zahraničnom obchode (EEAS 2014). Dohoda PCA neposky-

³ Zo strany Ukrajiny tiež neboli splnené podmienky stanovené EÚ, tj. pokrok v riešení problému selektívnej spravodlivosti (otázka prepustenia bývalej premiérky J. Tymošenkovej) a implementovanie reforiem v oblasti súdnictva a volebného systému.

⁴ Na druhej strane, v opačnom prípade by voči Ukrajine zaujala tvrdý postoj v obchodnej politike, príkladom je tzv. čokoládová vojna, keď Rusko pozastavilo dovoz produkcie najväčšieho ukrajinského producenta cukrovíniiek.

⁵ Podpis sa týka preambuly, prvej, druhej a siedmej hlavy asociačnej dohody, tj. najmä politický dialóg, spolupráca v oblasti obrannej a bezpečnostnej politiky, podpora reforiem (EBA 2014).

tuje obchodné preferencie, ale Arménsko má liberalizovaný prístup na trh EÚ v podobe účasti v GSP systéme.⁶ Rokovania o asociačnej dohode boli otvorené v roku 2010 a v máji 2012 aj o DCFTA. V septembri 2013 sa však Arménsko rozhodlo pozastaviť rokovania o DCFTA a oznámilo svoje rozhodnutie o pričlenení sa k Colnej únii Ruska, Bieloruska a Kazachstanu (CÚ RBK), čím sa v podstate vzdalo možnosti vytvorenia zóny voľného obchodu s EÚ. V ostatných oblastiach zostáva partnerskou krajinou EaP, pričom EÚ pre Arménsko pripravuje alternatívny koncept spolupráce (Vutz 2013).

Rozvoj a prehĺbenie bilaterálnych vzťahov EÚ s Bieloruskom sú podmienené dodržiavaním zásad demokracie, právneho štátu a ľudských práv. Bielorusko je špecifické svojím politickým režimom, ekonomika je stále do veľkej miery riadená štátom. Vzájomné politické vzťahy s EÚ preto stagnujú. EÚ má preto záujem o rozvoj intenzívneho dialógu s občianskou spoločnosťou (Melyantsou 2013). Bielorusko je ekonomicky aj politicky závislé od Ruska. Spolu s ním a Kazachstanom tvorí colnú úniu. Aj napriek týmto skutočnostiam je EÚ pripravená zlepšiť a aj prehĺbiť vzájomné vzťahy a spoluprácu, keďže ide o susednú krajinu v postavení dôležitého tranzitéra energetických surovín do EÚ a zároveň ide o oblasť, kde má EÚ záujem o stabilný a bezpečný vývoj. EÚ je pre Bielorusko druhým najväčším obchodným partnerom po Rusku, tvorí 28 % exportu a 20 % importu Bieloruska (mfa.gov.by 2014). Od roku 2010 EÚ voči Bielorusku uplatňuje jednostranne dovozné kvóty na textil a odevy, keďže po vstupe do CÚ RBK odmietlo obnoviť dohodu o textile.⁷ Hlavným motívom zotrvania Bieloruska vo EaP sú predovšetkým iniciatívy EÚ v oblasti energetickej bezpečnosti, doprave, v oblasti zrušenia vízovej povinnosti a v prístupe k fondom európskych finančných inštitúcií. Zúčastňuje sa však len na rokovaníach v rámci multilaterálnej dimenzie EaP.

Podobne Azerbajdžan nemá veľké ambície v rámci EaP, najmä čo sa týka približovania sa hodnotám EÚ. Vzhľadom na bohatstvo minerálnych palív a strategickú polohu však predstavuje pre EÚ dôležitého dodávateľa energetických zdrojov i tranzitné územie. Snahou oboch strán je preto prehĺbiť spoluprácu v oblasti energetiky, zo strany EÚ s cieľom znížiť obrovskú závislosť od Ruska. Podiel EÚ na obchodnom obrate Azerbajdžanu tvorí 44 % a na exporte až 48 % (Ministry of Economy and Industry 2014). Bilaterálne rokovania o asociačnej dohode prebiehajú, no s výnimkou jej obchodnej časti, keďže Azerbajdžan nie je členom WTO. Na summite vo Vilniuse obe strany podpísali dohodu o uľahčení udeľovania víz. Pripravuje sa dohoda o readmisii a partnerstve v oblasti mobility (Orujova 2013).

⁶ Od roku 2005 je zaradené v špeciálnom režime Všeobecného systému colných preferencií GSP+ (bezcolný dovoz), pričom jeho využitie zo strany arménskych exportérov je vysoké (až 90 %; European Commission 2013).

⁷ Bielorusko bolo od roku 2007 beneficiantom preferenčného systému GSP, z ktorého bolo oficiálne vyradené v súvislosti so zmenou pravidiel platných od roku 2013.

V ďalšom období (najmä 2014–2015) bude hlavnou výzvou pre spoluprácu a dialóg v rámci EaP vyriešenie vzťahov s Ukrajinou, podpis dohody DCFTA, ako aj príprava na podpis a implementáciu parafovaných asociačných dohôd s Gruzínskom a Moldavskom (hlavne v otázke aproximácie európskeho acquis) a v rámci nich na opatrenia DCFTA dohôd.

2. Stret záujmov EÚ a Ruska v postsovietskom priestore

Rusko je tretím najväčším obchodným partnerom EÚ, zároveň tradičným a stabilným dodávateľom energetických surovín na európsky trh. Zahranično-obchodná spolupráca sa stále opiera o dohodu PCA z roku 1997. Obojstranný záujem o uzavretie novej partnerskej dohody, ktorá by odrážala novú úroveň a kvalitu vzájomných vzťahov naráža na rozdielne predstavy o jej obsahu i právnej záväznosti dohody. Kým EÚ sa snaží o komplexnú dohodu so širokospektrálnymi záväzkami v rámci viacerých sektorových oblastí, Rusko presadzuje rámcový dokument bez špecifických záväzkov v konkrétnych oblastiach. Aj tento fakt prispieva k stagnácii vzájomného partnerstva. V roku 2010 bol síce naštartovaný nový iniciatívny projekt Partnerstvo pre modernizáciu, ale ani ten nepriniesol zásadný prielom v spolupráci. Ambiciózne ciele stanovené ešte v PCA dohode o vytvorení zóny voľného obchodu a doplnené neskôr v rámci zámerov v tzv. štyroch spoločných priestoroch (medzi nimi najmä spoločný hospodársky priestor) neboli realizované. Rusko nebolo do roku 2012 členom WTO a v súčasnosti tomu bráni aj vytvorenie CÚ RBK. Situáciu ohľadne vytvorenia Východného partnerstva Rusko zo začiatku vnímalo ako zasahovanie do priestoru vlastných záujmov, neskôr sa s regionálnou iniciatívou EÚ zmierilo, no vidina postupnej asociácie a integrácie predovšetkým Ukrajiny, ako aj Moldavska, Gruzínska a Arménska do EU znovu prispela k naštarteniu vzájomných vzťahov Ruska a EÚ. V súvislosti s vývojom politických udalostí na Ukrajine po summite EÚ vo Vilniuse, vyhrotením konfliktov medzi Ruskom a Ukrajinou, následne medzi Ruskom a EÚ a pretrvávajúcou nestabilnou situáciou na Ukrajine v prvej polovici roka 2014 je však problematické odhadnúť ďalší vývoj strategického partnerstva medzi EÚ a Ruskom.

Postsovietsky priestor je totiž charakteristický stretom záujmov viacerých aktérov, najmä však Ruska a Európskej únie, pričom najzrejmším príkladom je „boj o Ukrajinu“, po Rusku najvýznamnejšej a najväčšej krajiny regiónu. Obe strany tento priestor aj vo svojej obchodnej politike vnímajú rozdielne – Rusko ako svoje „blízke zahraničie“, v ktorom presadzuje realistický prístup založený na presadzovaní národných záujmov, pre EÚ ide o susedstvo, v ktorom sa snaží presadzovať svoje hodnoty. Štáty postsovietskeho priestoru preto tvoria jednu z konfliktných línii.

Snahy o hospodársku i politickú integráciu v postsovietskom priestore siahajúce do začiatku 90. rokov 20. storočia, založenia Spoločenstva nezávislých štátov (SNS), neboli veľmi úspešné. Hospodárstva jednotlivých postsovietskych krajín sú veľmi heterogénne, chýbajú im aj spoločné a komplementárne hospodárske záujmy. Na skutočnom zintegrovaní regiónu má záujem predovšetkým Rusko, bez účasti ktorého integrácia v podstate nie je možná. Rusko má záujem udržiavať blízke vzťahy so susednými krajinami najmä v oblasti hospodárstva, obchodu, a popritom aj v bezpečnostnej i politickej oblasti. Na strane druhej, práve táto ambícia pre partnerské štáty predstavuje obavu z dominantného vplyvu Ruska a vytvára napätie.

Ekonomiky postsovietskeho regiónu však charakterizujú rovnaké historické a inštitucionálne východiská a riešenie podobných problémov súvisiacich s politickou a sociálno-ekonomickou transformáciou, a aj preto majú integračné procesy v danom priestore vlastné charakteristické črty. Vzhľadom na rôznorodosť štátov SNS v hospodárskej vyspelosti a v stanovených ekonomických a politických cieľoch sa integrácia medzi nimi rozvíja vo forme viacrýchlostnej integrácie, pričom jej hlavné jadro predstavuje trojica Rusko, Bielorusko a Kazachstan.

Integračné tendencie v rámci SNS sú sústredené do subregionálnych zoskupení. Zatiaľ najpokročilejším zoskupením je Eurázijské hospodárske spoločenstvo (EurAsian Economic Community, EurAsEC) založené v roku 2000 medzi piatimi členskými štátmi – Ruskom, Bieloruskom, Kazachstanom, Kirgizskom a Tadžikistanom⁸. V rámci neho od roku 2010 funguje Colná únia medzi Ruskom, Bieloruskom a Kazachstanom a od roku 2012 sa buduje Spoločný hospodársky priestor (Common Economic Space, CES) ako ďalší krok v prehlbovaní integrácie.

EurAsEC sa teda zaoberá formovaním a budovaním jednotného hospodárskeho priestoru založeného na princípe tzv. štyroch slobôd (voľný pohyb tovaru, služieb, kapitálu a pracovných síl) vedúcich k tvorbe spoločného (vnútorného) trhu a jeho efektívneho fungovania. Popritom hlavné ciele v procese implementácie CES predstavujú (EurAsEC Today 2013):

- vytváranie podmienok na stabilný vývoj ekonomík členských štátov s cieľom zvýšiť životné podmienky obyvateľov;
- vykonávanie spoločnej a koordinovanej daňovej, monetárnej a úverovej, menovo-finančnej, colnej a obchodnej politiky;
- rozvoj jednotného energetického, informačného a dopravného systému;
- vytvorenie jednotného systému opatrení pre štátnu podporu rozvíjajúcich sa odvetví a pre spoluprácu v oblasti produkcie, technológií a vedy.

⁸ Ukrajina, Arménsko a Moldavsko majú status pozorovateľov.

Oproti predchádzajúcim pokusom sa súčasné integračné tendencie v post-sovietskom priestore odlišujú princípom supranacionality (Adomeit 2012). Podľa vzoru Európskej komisie EurAsEC zastrešuje Eurázijská hospodárska komisia (nahradila Komisiu CÚ RBK) ako jednotný regulačný a koordinačný nadnárodný orgán.

Colná únia RBK sa stala prvým krokom k prehĺbeniu integrácie v rámci integračného jadra a formovaní eurázijského hospodárskeho priestoru⁹ a k vytvoreniu spoločného trhu. Členstvo colnej únie je otvorené aj pre ďalších členov EurAsEC, predovšetkým pre Ukrajinu. Ďalšie integračné ciele EurAsECu sú totiž pomerne ambiciózne, zámerom je do roku 2015 zaviššiť proces vedúci k vytvoreniu Eurázijskej hospodárskej únie.¹⁰ Hlavným iniciátorom týchto snáh je Ruská federácia. Ruský prezident V. Putin po svojom nástupe v roku 2012 stanovil vytvorenie Eurázijskej hospodárskej únie ako svoju prioritu. Kľúčovým faktorom v zabezpečení úspechu tohto cieľa je získanie Ukrajiny nielen z geopolitických, ale aj ekonomických dôvodov (Moshes 2013).

No prístup Ukrajiny k integrácii v postsovietskom priestore sa oproti prvotným ambíciám v 90. rokoch 20. storočia zmenil vzhľadom na rastúcu dominanciu Ruska a neustále bilaterálne konflikty týkajúce sa politických, hospodárskych a obchodných otázok (najmä v obchode s energetickými surovinami). Ukrajina sa nakoniec rozhodla nezúčastniť sa na procese vytvárania colnej únie, po jej vstupe do WTO sa začala viac orientovať smerom k integračným procesom v západnej Európe (geopolitické alternatíve Ruska) a dokonca vyjadrila záujem stať sa členom EÚ. Avšak ani pretrvávajúca závislosť od Ruska jej nie je ľahostajná, trh CÚ RBK tvorí približne tretinu ukrajinského exportu (Moshes 2013: 3).

Tretí summit EaP na konci novembra 2013 mal byť prelomový pokiaľ išlo o očakávaná týkajúce sa najmä pozície Ukrajiny a jej podpisu pod asociáciu a DCFTA dohodu. Postoj Ukrajiny sa však zmenil a summit bol úspešný iba čiastočne, vďaka parafovaniu asociačných dohôd s Gruzínskom a Moldavskom. Obe partnerské krajiny sa v roku 2014 sústredia na implementáciu opatrení vyplývajúcich z textu dohôd a očakáva sa ich konečný podpis a následná ratifikácia. Bez účasti kľúčovej partnerskej krajiny – Ukrajiny je však celkový úspech EaP v rámci obchodnej politiky viac-menej otázný. EÚ sa nepodarilo presvedčiť Ukrajinu o výhodách plynúcich z otvorenia a liberalizácie trhu. Požiadavka aproximácie väčšiny domácich politik s európskymi je pre Ukrajinu nielen nákladnou,

⁹ Proces budovania colnej únie medzi tromi krajinami EurAsEC sa začal v období rokov 2007 až 2009. Rozhodnutie o jej založení bolo prijaté ešte v auguste 2006, v októbri 2007 bola formálne podpísaná Dohoda o vytvorení spoločného colného územia a založení colnej únie. Reálne začala CÚ RBK fungovať od 1. januára 2010. V prvej etape jej fungovania sa harmonizovali colné režimy členských krajín, do platnosti vstúpil nový colný sadzovník, začala platiť nová spoločná colná nomenklatúra a spoločná colná tarifa. Bol prijatý nový colný zákon, ktorý nadobudol platnosť 6. júla 2010.

¹⁰ Do tohto obdobia sa očakáva naplnenie funkčnosti CES, čiže splnenie záväzkov zmluvných strán, prijatie a implementácia jednotlivých dohôd.

ale aj otázkou zachovania národnej suverenity. Zámer Ukrajiny, najmä ukrajinskej verejnosti, o získanie členstva v EÚ je iba jednostranný, v rámci EaP členstvo v EÚ nie je ponúkané. Na druhej strane Rusko pohrozilo Ukrajine obchodnými sankciami v prípade podpisu asociačných dohôd. Po ukrajinskom „obrate“ však bolo zároveň ochotné ponúknuť Ukrajine nižšie ceny zemného plynu a pôžičku vo výške 15 mld. USD vo forme nákupu ukrajinských dlhopisov ako pomoci pre udržanie ukrajinskej ekonomiky (Razumkovskaya 2013).

Okrem nevyhnutnosti spolupráce s Ruskom bude musieť vziať Európska únia do úvahy ochotu a možnosti partnerských krajín spolupracovať s EÚ na procese reforiem a modernizácie ekonomík. Zároveň bude musieť zanalyzovať samotnú politiku EÚ v rámci EaP, pretože zo strany jednotlivých členských krajín nemá rovnakú podporu, hlavnými iniciátormi a podporovateľmi politiky voči krajinám EaP sú Poľsko, Švédsko (z ich strany pochádza myšlienka prehlbenia vzťahov s krajinami východnej dimenzie ENP), pobaltské a ďalšie krajiny strednej a východnej Európy (V4).

Čo sa týka perspektív uzatvorenia DCFTA dohôd s krajinami EaP, najbližšie k tomuto cieľu sú Moldavsko, Gruzínsko. EÚ by sa preto mala snažiť o implementáciu niektorých opatrení vyplývajúcich z týchto dohôd, ktoré nebudú príliš náročné a nákladné, napríklad otvoriť trh EÚ ich produktom, na ktoré Rusko uvalilo sankcie (Végh 2013). Arménsko sa vzdalo tejto možnosti a v prípade Bieloruska a Azerbajdžanu to nepripadá do úvahy, pretože nie sú členmi WTO. Pokiaľ ide o Ukrajinu, v novembri 2013 pozastavila proces podpisu asociačnej i obchodnej dohody s EÚ, pričom vyjadrila ochotu viesť rokovania v trilaterálnom formáte, tj. spolu s EÚ aj Ruskom (RIA Novosti 2013b). No následné protesty a politické udalosti viedli k vyhroteniu vzťahov s Ruskom, k zmene vlády, a tým aj obnoveniu silných proeurópskych ambícií Ukrajiny a podpisu politickej časti asociačnej dohody. V tejto súvislosti sa popri implementácii asociačnej i DCFTA dohody ako kľúčové pre ZOP EÚ javí aj budúci vývoj vzťahov s Ruskom. Otázka vzťahov s Ukrajinou do veľkej miery ovplyvní budúce smerovanie strategického partnerstva EÚ s Ruskom, ktoré sa popri prioritnom budovaní eurázijského hospodárskeho spoločenstva taktiež snaží o postupné zvyšovanie podielu krajín ázijsko-pacifického regiónu vo svojom obchodno-politickom smerovaní (Drieniková, Zubaľová 2012).

Strategickým cieľom EÚ v rámci jej obchodnej politiky voči krajinám post-sovietskeho priestoru by preto mala byť snaha o obnovenie vzájomnej dôvery, urovnanie napätej situácie a prehlbenie vzťahov s Ruskom po dôkladnom prehodnotení existujúcej spolupráce. EÚ by mala zapojiť Rusko do vypracovávania obojstranne výhodnej politiky voči krajinám postsovietskeho priestoru. Je aj v záujme Ruska podieľať sa na tomto procese. Ako hospodársky, politický aj vojenský líder Rusko stále vníma postsovietsky priestor ako sféru svojich najbližších politicko-bezpečnostných i hospodárskych záujmov. Krajiny postsoviet-

skeho priestoru preň predstavujú významné exportné i importné trhy, dôležité územia pre tranzit ropy, zemného plynu, resp. prístup k ďalším zdrojom energetických surovín či prepravnej infraštruktúre. Predovšetkým hospodárske vzťahy s Ukrajinou sa vyznačujú vysokou interdependenciou. Hoci Ukrajina tvorí iba 6,3 % zahraničného obchodu Ruska (Gks 2014), je preň strategickým geopolitickým partnerom, pričom Rusko dlhodobo podporovalo rozvoj ukrajinskej ekonomiky. EÚ by mala vzťahy s Ruskom budovať ako s rovnoprávnym strategickým partnerom, ktorý má vlastné národné záujmy, pričom cieľom by mala byť pragmatická a konštruktívna spolupráca (Iličeva, Komarovskij, Prorok a kol. 2013: 214). Zároveň podľa názorov niektorých politických predstaviteľov musí EÚ skôr zdvojnásobiť úsilie s cieľom posilniť partnerstvo s Ruskom než ponúkať krajinám EaP vzájomne nezlučiteľné obchodné dohody, ktoré podporujú rivalitu medzi EÚ a Ruskom (Park 2014).

Ukrajina si potrebuje najsť vyrovnaný prístup k oboj ponúkaným alternatívam, resp. najsť takú alternatívu regionálneho integračného usporiadania, ktorá by v sebe zahŕňala výhody oboch a súčasne vyrovnávala riziká oboch alternatív. V tomto smere by sa ako najvýhodnejší koncept spolupráce s cieľom liberalizácie obchodných vzťahov javil trilaterálny formát na úrovni EÚ, Ukrajina a Rusko. EÚ a Rusko už od 90. rokov zvažovali myšlienku ekonomickej integrácie, no z tohto zámeru vzišlo, oslabilo ju aj vytvorenie CÚ RBK. EÚ by nemala prehliadať ruské euroázijské integračné ambície, mala by skôr hľadať optimálny formát vzájomnej spolupráce. Jednou z možností bol aj navrhovaný spoločný ekonomický priestor od Lisabonu po Vladivostok. Ide však o otázku dlhodobej vízie, v krátkom či strednom období by sa mala vzájomná spolupráca sústrediť na riešenie konštruktívnych otázok, ako sú modernizácia, diverzifikácia a liberalizácia ruskej (i ukrajinskej) ekonomiky prostredníctvom spoločných projektov, prehĺbenie obchodnej spolupráce s cieľom znížiť deficit EÚ v obchode s Ruskom.

Záver

Zahraničnoobchodná politika EÚ voči krajinám Východného partnerstva je založená na bilaterálnom prístupe. Hlavnou prioritou voči partnerským krajinám je čo najväčšia obchodná liberalizácia a prehĺbenie ekonomickej integrácie na úrovni zóny voľného obchodu. Tento cieľ je vyjadrený v ponuke nových zmluvných rámcov v podobe asociačných dohôd a v rámci nich prehĺbených a komplexných dohôd o voľnom obchode, ktoré patria medzi dohody o voľnom obchode novej generácie. Napĺňanie tohto cieľa však závisí najmä od úsilia jednotlivých partnerských krajín. Vzhľadom na výsledky tretieho summitu EaP v novembri 2013, ktorý sa nestal očakávaným míľnikom v politike Východného partnerstva, a následných udalostí spojených so zmenou vlády, vyhrotením konfliktu s Rus-

kom, musí EÚ viac zvažovať pozíciu Ruska v rámci postsovietskeho priestoru a v politikách krajín EaP. Ide najmä o Ukrajinu, kľúčovú krajinu EaP, ktorá sa pred summitom rozhodla zmeniť svoj postoj k EÚ a pozastaviť asociačný a integračný proces, no po zmene vlády v roku 2014 sa vrátila k silnému proeurópskemu postoj.

Prístup Ukrajiny k integrácii s EÚ vytváral napätie v jej bilaterálnych vzťahoch s Ruskom, ktoré sa snaží presvedčiť Ukrajinu o výhodách členstva v colnej únii v eurázijskom priestore. Vplyv tzv. ruského faktora sa ukázal byť veľmi silným, Ukrajina priznala potrebu konsolidácie bilaterálnych obchodných a hospodárskych vzťahov s Ruskom. Na rozdiel od hodnotového prístupu EÚ (výhody za prispôbenie sa európskemu *acquis*) vyznieva ponuka Ruska pragmatickejšie – Ukrajina získala finančné prostriedky na obnovu svojej hospodárskej situácie, ako aj výhodnejšie podmienky nákupu ruského zemného plynu. Podobne sa zachovalo aj Arménsko, ktoré sa vyhlásilo ukončenie procesu ekonomickej integrácie a asociácie s EÚ a rozhodlo sa pripojiť k ruským integračným ambíciám.

Je zrejme, že Európska únia do istej miery podcenila pretrvávajúcu hospodársku i politickú závislosť krajín EaP od Ruskej federácie, ako aj integračné ambície Ruska v postsovietskom priestore. EÚ do nich svojimi obchodnými a integračnými zámermi v rámci EaP totiž priamo zasahuje. Pod vplyvom globalizačných procesov a rastúcej konkurencie zo strany ázijsko-pacifického regiónu je prioritou zahraničnej i zahraničnoobchodnej politiky prehĺbenie integračných tendencií. Po neúspešných pokusoch v 90. rokoch 20. storočia sa ekonomická integrácia v rámci SNS rozvíja vo forme viacrýchlostnej integrácie, pričom jej jadro tvorí Rusko spolu s Bieloruskom a Kazachstanom. Od roku 2010 tvoria colnú úniu a od roku 2012 sa podieľajú na tvorbe spoločného hospodárskeho priestoru s cieľom dosiahnutia nielen voľného pohybu tovaru a služieb, ale aj kapitálu a pracovných síl do roku 2015. To je horizont pre hlbšiu integračnú ambíciu v podobe Eurázijskej hospodárskej únie. Hlavným vzorom týchto integračných tendencií je práve EÚ.

Ambície EÚ aj Ruska v postsovietskom priestore vytvárajú jednu z hlavných konfliktných línií v rámci ich strategického partnerstva. Problémom je ich rozdielny prístup k daným krajinám – presadzovanie vlastných hodnôt v susedstve EÚ voči presadzovaniu národných záujmov Ruska v tzv. blízkom zahraničí. Preto sa východiskom v tejto situácii javí riešenie budúcich vzťahov medzi EÚ a Ruskom, ktoré by zo strany EÚ malo byť konštruktívne a pragmatické, no s dlhodobým výhľadom prehĺbenia spolupráce až do prípadnej ekonomickej integrácie. Popritom by ciele zahraničnoobchodnej politiky voči krajinám EaP mali brať do úvahy ciele ruskej obchodnej politiky a ich vzájomná koordinácia by mohla priniesť synergické efekty. Vzhľadom na pretrvávajúcu nestabilnú situáciu na Ukrajine v prvej polovici roka 2014 je však veľmi ťažké odhadnúť budúci vývoj vzájomnej spolupráce.

Literatura:

- 1) ADOMEIT, H. (2012). Putin's Eurasian Union: Russia's Integration Project and Policies on Post-Soviet Space. Neighbourhood policy paper 04/2012. Kadir Has Universitesi, July 2012. Dostupné z [www.khas.edu.tr/cms/cies/dosyalar/files/black_sea_04\(1\).pdf](http://www.khas.edu.tr/cms/cies/dosyalar/files/black_sea_04(1).pdf).
- 2) CIHELKOVÁ, E. (2011). Evropská politika susedství: nástroj budování prostoru bezpečnosti, stability a prosperity? In: *Současná Evropa*, č. 2, s. 47–71. ISSN 1804-1280.
- 3) DREYER, I. (2012). Trade Policy in the EU's Neighbourhood [online]. May 2012, 88 s. [cit. 2013-12-27]. Dostupné z www.notre-europe.eu/media/i.dreyer_tradepolicyineuneighbourhood_ne_may2012.pdf?pdf=ok.
- 4) DRIENIKOVÁ, K. – RUŽEKOVÁ, V. (2012). Tendencie ekonomickej integrácie v postsovietskom priestore. In: *Studia commercialia Bratislavensia*, roč. 5, č. 18, s. 20. ISSN 1337-7493.
- 5) DRIENIKOVÁ, K. – ZUBALOVÁ, L. (2012). Zahraničnoobchodná politika EÚ voči Rusku – vybrané faktory ovplyvňujúce nové perspektívy spolupráce. In: *Studia commercialia Bratislavensia*, roč. 5, č. 20, s. 545–557. ISSN 1337-7493.
- 6) DULEBA, A. (2012). Východné partnerstvo a Ukrajina: nefunguje to. Čo ďalej? [online]. In: *Zahraničná politika*, 20. 12. 2012. [cit. 2013-12-05] Dostupné z www.zahranicnapolitika.sk/index.php?id=1526&tl=13.
- 7) EBA (2014). Ukraine and EU signed political part of Association Agreement [online], [cit. 2014-04-27]. Dostupné z www.eba.com.ua/en/information-support/eba-news/important/item/12641-2014-3-22-1626.
- 8) EEAS (2012). EU-Ukraine Association Agreement “Guide to the Association Agreement“ [online], [cit. 2013-12-27]. Dostupné z http://eeas.europa.eu/images/top_stories/140912_eu-ukraine-associatin-agreement-quick_guide.pdf.
- 9) EEAS (2014) Armenia [online], [cit. 2014-04-30]. Dostupné z http://eeas.europa.eu/delegations/armenia/eu_armenia/trade_relation/bilateral_trade/index_en.htm.
- 10) EUROPEAN COMMISSION (2014). European Commission proposes temporary tariff cuts for Ukrainian exports to the EU [online], [cit. 2014-04-29]. Dostupné z <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1039>.
- 11) EUROSTAT (2013) EU28 trade surplus with the Eastern Partnership countries up to 3.3 bn euro in the first half of 2013 [online]. 26. November 2013 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/6-26112013-AP/EN/6-26112013-AP-EN.PDF.

- 12) EUROSTAT (2014). International Trade [online], [cit. 2014-04-29]. Dostupné z http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/international_trade/introduction.
- 13) EurAsEc Today (2013). [online], [cit. 2013-12-05]. Dostupné z www.euras-es.com/i/data/item7618-1.pdf.
- 14) EUROPEAN COMMISSION (2013). Armenia [online], [cit. 2013-12-10]. Dostupné z <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/bilateral-relations/countries/armenia/>.
- 15) GKS – Federal State Statistics Service. Russian Federation (2014) [online], [cit. 2014-04-29]. Dostupné z www.gks.ru.
- 16) ILIČEVA, L. – KOMAROVSKIJ, V. – PROROK, V. a kol. (2013). Rusko ve 21. století. Politika, ekonomika, kultura. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 516 s. ISBN 978-80-7380-436-7.
- 17) KAS.de (2013). Georgian State Officials Show Strong Commitment towards European Union “Eastern Partnership – Georgia’s Roadmap after Vilnius Summit” [online]. Berlin, Konrad-Adenauer-Stiftung, Dec. 11, 2013 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z www.kas.de/wf/en/33.36350/.
- 18) LIARGOVAS, P. (2013). EU trade policies towards neighboring countries [online]. WP2/01 Working Paper. International Center for Black Sea Studies; University of Peloponnese, January 2013 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z www.ub.edu/searchproject/wp-content/uploads/2013/01/WP-2.1.pdf.
- 19) MELYANTSOU, D. (2013). What the EU should do with Belarus? [online]. In Bell. BelarusInfo Letter, issue 6 (36), s. 1–3 [cit. 2013-12-10]. Dostupné z www.eesc.lt/uploads/news/id522/Bell%202013_6%2836%29.pdf.
- 20) MFA.gov.by 2014. Foreign Trade of Belarus [online]. 4. 2. 2014 [cit. 2014-04-30]. Dostupné z www.mfa.gov.by/en/foreign_trade/.
- 21) MINISTRY OF ECONOMY AND INDUSTRY (2014). Trade relations of Azerbaijan Republic with the EU countries for 2013 [online]. 4. 2. 2014 [cit. 2014-04-30]. Dostupné z www.economy.gov.az/index.php?option=com_content&view=article&id=1154:2013-ait&catid=111:2013-xt&lang=en.
- 22) MOSHES, A. (2013). The Eurasian Customs Union and the Future of Russian-Ukrainian Relations [online]. Osaka, 9. August 2013. [cit. 2013-12-27]. Dostupné z <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/jcrees/2013Osaka/31ArkadyMoshes.pdf>.
- 23) ORUJOVA, N. (2013). Azerbaijan-EU signs visa facilitation agreement in Vilnius [online]. Vilnius, 29 November 2013 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z www.azernews.az/azerbaijan/62091.html.
- 24) PARK, J. (2014). The European Union’s Eastern Partnership [online]. March 14, 2014 [cit. 2014-04-30]. Dostupné z www.cfr.org/europe/european-unions-eastern-partnership/p32577.

- 25) RAZUMKOVSKAYA, O. (2013). Russia Buys First Tranche of Ukrainian Eurobonds [online]. Dec. 24, 2013. [cit. 2013-12-27]. Dostupné z <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702303290904579277863296147066>.
- 26) REDEKE, J. – GIUCCI, R. – LUPUSOR, A. (2013). Moldova's trade policy: Strategy, DCFTA and Customs Union [online]. Jun, 2013. [cit. 2013-12-27]. Dostupné z www.berlin-economics.com/download/policypapers/Moldova_PP_03_2013_en.pdf.
- 27) RIA NOVOSTI (2013a). Ukraine Ditches Plans for EU Deal, Turns to Russia [online]. 21. November 2013 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z <http://en.ria.ru/russia/20131121/184845623/Ukraine-Rejects-Laws-to-Free-Tymoshenko-Jeopardsises-EU-Deal.html>.
- 28) RIA NOVOSTI (2013b). Ukraine Open to Talks With EU If Russia Included – Premier [online], 27 December 2013 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z <http://en.ria.ru/world/20131227/185994610/Ukraine-Open-to-Talks-With-EU-If-Russia-Included--Premier.html>.
- 29) UKRINFORM (2013). Medvedev calls on Ukraine not to stop at signing of memorandum with EEC [online], 1. 6. 2013 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z www.ukrinform.ua/eng/news/medvedev_calls_on_ukraine_not_to_stop_at_singing_of_memorandum_with_eec_304610.
- 30) VÉGH, Z. (2013). Ako odpovedať na výzvy Vilnius? [online]. 26. 12. 2013 [cit. 2013-12-28]. Dostupné z <http://zahranicnapolitika.sk/ako-odpovedat-na-vyzvy-vilnius/>.
- 31) VUTZ, C. (2013). Prospects for an upgrade in trade relations with Eastern Partnership countries [online], 17. 10. 2013 [cit. 2013-12-27]. Dostupné z <http://libraryeuroparl.wordpress.com/2013/10/18/prospects-for-an-upgrade-in-trade-relations-with-eastern-partnership-countries/>.

Summary:

Development Perspectives of the EU Foreign Trade Policy towards the Eastern Partnership Countries in the Context of Relations with Russia

Eastern Partnership (EaP) is a relatively new initiative within the European Neighbourhood Policy. The EU assists the EaP partner countries in their economic and political reforms and offers them better access to the EU internal market and economic integration in form of the deep and comprehensive free trade agreements, parts of the Association Agreements. However, the EU trade policy priorities towards the EaP are threatened by Russia's ambitions to deepen integration in the Eurasian space. Further development of the EU trade policy and the position of Russia will be affected by the outcomes of the third EaP Summit in November 2013 and by the subsequent revolutionary events in Ukraine. The aim of this paper is to highlight the objectives of the EU foreign trade policy towards the EaP, to evaluate the prospects of creating a free trade zone between the EU and EaP countries in the context of Eurasian integration ambitions and mutual cooperation with Russia.

Keywords:

Eastern Partnership, EU, DCFTA, Ukraine, Russia, Eurasian Integration

JEL:

F13, F15